

Eğitim

Orman yangınlarının iklim değişikliğinin de etkisiyle, özellikle insanlar için çok daha fazla oranda tahripkâr olması, önümüzdeki süreçte orman yangınlarının gündemdeki yerini daha da artıracaktır. Orman yangınlarının çıkış nedenleri genelde insan kaynaklı olmasına karşın, kısa sürelerde afet boyutlarına ulaşması insanları tedirgin etmektedir.

Orman içi ve yakınında yaşayanların eğitimleri, bilgilendirilmeleri ve örgütlenmeleri sağlanarak, çevre-doğa bilincine ulaşmış, yangınlara duyarlı, tehlike ve riskleri öğrenmiş, alışkanlıklarını orman yangını gerçeğine göre şekillendirmiş ve yangınlar ile yaşamayı becerebilen, sorumluluk hisseden, sorgulayan ve denetleyen bir toplum oluşturulması ülkemizdeki orman yangınlarıyla mücadelede çok büyük bir adım olacaktır.

Yangınların özellikle insanlar üzerine olan olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla, ilgili kurumların sorumluluk alanlarında idari ve teknik önlemlerini alması yanında, ülkemiz şartları dikkate alınarak daha farklı bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Yangınların önlenmesine yönelik daha etkili, farkındalık yaratacak, uygulanabilir, sürdürülebilir, katılımcı ve çözüm odaklı uygulamalara ihtiyaç olduğu görülmelidir.

Yangın başlangıç noktaları ağırlıklı olarak insan hareketlerinin yoğun olduğu alanlardır. Başka bir ifade ile nedeni ne olursa olsun, orman yangınlarının yaklaşık %90 gibi büyük bir kısmı o coğrafyada yaşayan ya da bulunanlardan (köylü/mahalleliler, izin alanlarında çalışanlar, avcılar, arıcılar, göçerler, çobanlar vs.) kaynaklanmaktadır. O halde orman yangınlarının çıkış nedenleri insan olduğu gibi orman yangınlarının önlenmesinde de insan faktörü ön planda olmalıdır. Orman yangınlarını daha çıkmadan kaynağında önlemek hedef olmalıdır. Bunun için de orman yangınlarına uyumlu ve katılımcı bir toplum yapısının oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

Bu ihtiyaçtan yola çıkarak Ege Orman Vakfı, Türkiye Ormancılar Derneği, İzmir Büyükşehir Belediyesi ile iş birliğinde 01.11.2022 tarihinde **"Yangına Dirençli Köy Oluşturulmasına Yönelik Çalışmaların Yürütülmesinde İş Birliği Protokolü"** imzalandı. Ege Orman Vakfı tarafından, özellikle çocuklara, gençlere, kadınlara, öğrencilere yönelik eğitim ve bilgilendirme etkinlikleri düzenlendi. Ülkemizde ilk kez yapılacak olan bu alan bazlı uygulama ile yangın sayıları ve olası yangın risklerinin en aza indirilmesi hedeflendi. Çalışma kapsamında, ilgili kamu kurumları, yerel belediye itfaiye teşkilatı, orman içi ve civarında yaşayanlar ve bulunanlar ile ilgili STK'ların (ve gönüllüler) bir arada çalışmaları sağlandı.

EOV Eğitim içerikleri için - <https://www.egeorman.org.tr/ormanlar-yasasin-diye.aspx>

Hedef, yangınların sayısını en aza indirmek, orman içi ve kenarında yaşayanlar konunun çözüm merkezine alınmalıdır. Ülkemizde genel olarak köylerde (büyükşehirlerde mahallelerde) nüfus ve özellikle de genç nüfus gittikçe azalmıştır. Her şeye rağmen, burada yaşayanların çevreyi tanıma ile yangın hafızası ve yangın pratiği gibi özellikleri çok önemlidir.

Sivil toplum kuruluşlarının dışında, ormanların ormancılık dışı amaçlar için tahsis edildiği sektörlerin ve bunların tahsis edilen orman alanındaki çalışanlarının, göçerlerin, avcılarının, arıcıların, çobanların, gezi gruplarının, turizm etkinliklerinde bulunanların orman yangınlarıyla mücadelede yapılacak çalışmalara katılımının sağlanması gerekmektedir.

Bu çalışmaların her yıl belirli dönemlerde mutlaka tekrarlanması gerekmektedir. Bunun yanında yörede yapılacak yerel ölçekli toplantılar ile yöre halkının çevre ve doğayı sahiplenmesi, katılımın ve toplumsal duyarlılığın artırılması, bilgilendirilmeleri öncelikle sağlanmalıdır. Yapılacak çalışmaların yaygınlaşması amacıyla gerektiğinde paneller ile daha geniş kesimlere tanıtılması da gerekmektedir.

Orman yangınlarına uyumlu ve yangınla mücadelede katılımcı bir toplum oluşturmak için yangına hassas olan yörelerde, yerleşim merkezi ve civarında yaşayanlardan (köylü, STK) gönüllülerin belirlenerek **Yangınla Mücadele Çalışma Grubu** oluşturulması gerekmektedir. Burada sayı 20-40 kişi önerilse de katılım ne derece fazla olursa, başarı aynı oranda yüksek olacaktır. Belirlenecek olan Yangınla Mücadele Çalışma Grubuna;

- Orman ve diğer açık alan yangınları için ormancılık örgütünün ilgili birimlerince,
- Bina ve tesis yangınları için belediyelerin itfaiye birimlerince,
- Yangına uyumlu tarımsal etkinlikler ve yapılacaklar için tarım ve orman müdürlüklerince,
- İlk yardım eğitimi için sağlık ve milli eğitim müdürlüklerince uygulamalı ve periyodik olarak tekrarlanacak eğitimler verilmeli ve belgelendirilmelidir.

Ayrıca yangına hassas yerleşim yerlerinde tahliye planlarını öğrenmek, gerektiğinde katılım sağlamak ve eğitilmek üzere AFAD ve kolluk kuvvetleriyle iletişim halinde olunmalıdır. Bu kapsamda STK'ların toplumsal farkındalığı arttıracak doğrultuda etkinlikler düzenlemesi önemlidir.

Tüm bu eğitim ve bilgilendirme çalışmalarına alan bazlı olarak belirlenmiş olan Yangınla Mücadele Çalışma Grubu tüm üyelerinin katılımı sağlanmalıdır. Bu grubun yedekleri ile; görev yerleri ve görev tanımları önceden yapılmalı, iletişim bilgileri, yerleri, ulaşım şartları belirlenerek paylaşılmalıdır. Yapılacak eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının belgelenmesi, yenilenmesi tatbikatlarla pekiştirilmesi ise çok önemlidir. Yangın alet ve söndürme araçlarının depolandığı, ihbar halinde ilk toplanılacak bir merkez oluşturulmalıdır.

Yangınla Mücadele Çalışma Grubu'nda bulunanların görev tanımları ve iletişim bilgileri AFAD'da, belediye itfaiye birimlerinde, ormancılık örgütünde ve kolluk kuvvetlerinde bulunmalıdır. Ayrıca bu iletişim bilgileri görev birimlerinde, toplanma merkezlerinde ve muhtarlıklarda da listelenmelidir. Bu ekibin anında haberleşmesi için gerekli teknolojik iletişim grupları oluşturulmalıdır.

Yangınla ilgili **el aletlerinin**, kesim motorlarının, yangın söndürme cihaz ile ekipmanlarının ve müdahale araçlarının (su tankeri vb.), sağlık seti, ilk yardım malzemesi, el fenerleri, kişisel koruyucu donanımların temini, bakımları ve eğitimlerinin alınması, anıza bırakılan tarlaların orman kenarının sürülmesi, yerleşim yerleri çevresinde yanıcı maddenin azaltılması, enerji nakil hatları ve tesislerinin diplerinin yanıcı maddeden arındırılması ve ilgili kuruma gerekli ikazların yapılması, arı kovanları ile benzer durumlar için yangına fırsat vermemek adına yanıcı maddeden arındırılması, yangın başlangıcına neden olabilecek alışkanlıkların değiştirilmesi ile ilgili çalışmaların listelenerek takibi önemlidir.

Yangınlar için kritik dönemlerde Yangınla Mücadele Çalışma Grubu'nun alarmda olması acil durumlar hariç alandan uzaklaşmaması, meteorolojik değerlerin günlük olarak takibi, hakim noktalardan veya yangın olası başlama noktalarının dolaşarak kontrolü, çobanların, avcılarının, arıcıların vb. takibi ile ikazı, açık alanda ve tarlalarda sigara atılmaması ile amacı ne olursa olsun ateş yakılmamasının takibi, şüpheli şahısların jandarmaya bildirilmesi, piknik alanlarının kontrolü ile kül ve çöplerin rastgele dökülmemesinin takibi, yangın çıkarabilecek çalışmalara (kaynak, zımpara) ara verilmesi gibi hususlar takip edilmeli ve ilgililer ikaz edilmelidir.

Yeni başlamış yangınlar belirlendiğinde tüm ilgililer ve görevliler, 112, jandarma, orman idaresi hemen haberdar edilmeli, kişisel koruyucu donanımların giyilmesi ve görevlilerin görev alanlarına dağılması, tehlikeli değilse yangınlara (alev boyu 120 cm'den az) emniyetli olarak müdahale edilmesi, yardıma gelecekler için görevli ve rehber düşünülmesi, yön levhalarının sabitlenmesi, yolların açık tutulması, su kaynaklarını, çevre ve orman bilgilerini, uygun yol güzergahlarının ilgililere bildirilmesi, ve yolların açık tutulması, gereğinde elektriğin kesilmesi ile ambulans için haber verilmesi gibi konularda eğitilmeli, bu çalışmalar uygulamalar ile de pekiştirilmelidir.

İlgililer ayrıca, emniyetli çalışma konusunda özel bir eğitime tabi tutulmalıdırlar. Grup olarak çalışmaları, gözcü bulundurmaları, **kişisel donanımlar** ile çalışmaları, yangında birbirlerini ancak görece ve duyacak kadar uzaklaşmaları, acil durumda yangın olmayan ve yanıcı madde olmayan alana ve **rüzgârın aksi istikamete kaçmaları**, risk grubundakiler (yaşlı, çocuk, hamile, engelli) için sorumlular belirlenmesi ve emniyetli alana tahliyeleri, çok acil ve zorunlu durumlarda neler yapabilecekleri vb. konularda eğitilmelidirler.

Orman ve diğer açık alan yangınlarının hemen her yeri etkileyebildiği ve yaşanmışlıklar da dikkate alındığında asıl yapılması gereken; orman içi ve çevresinin tam alanda (orman, tarım, köy, kent vb.) ve her anlamda yangınlara dirençli hale getirilmesi gerekliliğidir.

Eğer belli bir alanda yangınla ilgili önlemler gündemde ise insan odaklı çalışmalar yanında **bina ve tesislerin**, orman ve tarım alanlarının da yangınla olan etkileşimi mutlaka dikkate alınmalı ve gereken çalışmalar yapılmalıdır. Tarım, orman ve yerleşim arakesitlerinde yapılacak etkin çalışmalar yangınların yayılmasını önleyecektir.

Özellikle hâkim ve tehlikeli rüzgâr yönü etkisindeki ve ormanlık alanlara yakın binalarda öncelikli olmak üzere; peyzaj tercihi yangın odaklı olarak düşünülmelidir. *Binalara çok yakın ağaçların ya da dallarının kesilmesi, yangın riskinin yüksek olduğu alanlar ve bina yakınlarına işlevsel hidrantlar yapılması geçici bir önlem olarak düşünülmelidir.*

Tarımsal alanlardaki yangın gerçeği dikkate alınarak ürünlerin ve **hasat sonrası artıkların** risk oluşturmaması için uygulamada seçilecek tarımsal ürünler ve diğer önlemler de önemlidir. Bu konuda çiftçiler ile tarım ve orman müdürlüklerinin ilgilileri toplantılarla çözüm odaklı ortak karar almalıdırlar.

Tabi ki ormanların yangınlara dirençli hale getirilmesi önemli bir hedeftir. Yanıcı madde yükünün azaltılması, yanan alanlarda uygun restorasyon çalışmaları vb. konularında bilgilendirilmiş bir toplumun bu konudaki etkinlikleri çok önemlidir.

Ülkemizde orman yangınlarıyla mücadelede sorumlu kuruluş olan Orman Genel Müdürlüğü'nün, bu konuda üç temel stratejisi bulunmaktadır. Bunlar orman yangınının çıkmadan **önce önlenmesi, çıkan orman yangınının söndürülmesi ve yanan orman alanlarının rehabilitasyonudur.** Orman yangınlarını önlemenin söndürmeye nazaran daha az maliyetli ve buna karşın daha etkili olduğu belirtilmektedir. (EFI, 2023). Bu yüzden de ülkemizdeki orman yangınlarıyla mücadele stratejilerinden ilki olan önleme çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Eğitim ve bilinçlendirme amaçlı çalışmalar salt orman yangınlarının oluşumunun engellenmesi veya sayılarının azaltılmasıyla sınırlı olmamalıdır. Doğaya yönelik tüm boyutlar için toplumun bilinç düzeyinin ve davranış biçimlerinin duyarlı hale getirilmesi için eğitimlerin devamlı kılınması gerekmektedir. <https://yesilakademi.org/tr/>

Orman yangınları için eğitim yapılacak ilgi grupları;

- Orman köylüleri,
- Orman alanlarından yararlanan kentliler,
- Ulusal ve yöresel bölgeler temelinde doğa ve çevre ile ilgili sivil toplum örgütleri,
- Yazılı ve görsel basın organları,
- Orman yangın gönüllüleri,
- Orman yangınlarında Orman Genel Müdürlüğüyle birlikte çalışma yürütülebilecek olan diğer kamu kurum ve kuruluş çalışanları (Yerel Yönetimler, Kolluk Kuvvetleri-Jandarma, DSİ, vb. gibi),
- Orman yangınlarıyla mücadelede görevle personel ve yöneticiler şeklinde ana hatlarıyla belirtilebilir.

Yangını önleme amacıyla yapılacak faaliyetler

- İlköğretim eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri
- Orman yangınlarıyla ilgili kamu spotlarının yayınlanması
- Doğa/yangın temalı yarışmalar (Şiir, resim)
- Uyarı levhaları (Elektronik ve uyarıcı levhalar)
- Diğer bilinçlendirme faaliyetleri (köy toplantıları, festival yürüyüşleri)
- Yangınların önlenmesi eğitimleri (eğitici eğitimi)

Yangına karşı hazırlıklı olmaya yönelik yapılacak faaliyetler

- Teknik eleman, orman muhafaza memuru ve araç operatörleri eğitimi
- İş güvenliği eğitimi
- Teknik personele insanpsikolojisi eğitimi
- Teknik personele bilgi teknolojileri eğitimi(CBS)
- Entegre yangın yönetimplanlama eğitimi
- Arıcıların eğitimi,basit el aletlerive sırt pompası ile donatılması ve arı kovan-larının konulacağı alanların silvikültürel bakımlarının yapılması
- Denetimli ve kontrollüyakmaların eğitimlerinin verilerek yaygınlaştırılması- nın sağlanması (Yabancı eğitimcilerin katılımıyla)

Halkın orman yangınları konusunda eğitilmesinin yanı sıra yangında çalışacak **personelin ve görev yapacak askeri birliklerin**de gerek teknik gerekse güvenlik açısından tam bir eğitim almaları önemlidir.

(Ayberk ve ark., 2009).

Türkiye'de orman yangınlarıyla mücadele konusundadaha çok sayısal olarak yangınların azaltılması konusuna yönelindiği ama aslında halkla ilişkiler, bilinçlendirme ve eğitim, olay yeri incelemesi-kriminal çalışmalar vb. konulardaki eksikliklerin giderildiğinde orman yangınlarıyla mücadele konusunda daha başarılı olunacağı görülmektedir.

(Avcı ve Korkmaz, 2021).

Orman Yangınlarını Önlemede Eğitim ve Bilinçlendirme İlgili Grupları

Orman yangınlarını önleme, söndürme ve rehabilitasyon çalışmaları için eğitim ve bilinçlendirme etkinlikleri kapsamında yapılacak çalışmalar hedef kitleye uygun eğitimlerle değerlendirilmektedir.

Orman Köylülerinin Eğitim ve Bilinçlendirilmesi

Orman köyleri için eğitim ve bilinçlendirme uygulamalarında öncelikli gruplar ;

- Orman köylerinde yaşayan ilkökul ve ortaokul öğrenimini sürdüren öğrenciler,
- Köylerde yaşayan gençler (kadın ve erkek ilgi grupları),
- Orta ve yaşlı nüfus,
- Köy çobanları
- Köy muhtarları,
- Kooperatif başkanları,
- Köy ihtiyar heyeti veya köydeki kanaat önderleri (Öğretmen, İmam vb.)
- Yerel halk eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yoluyla davranış biçimleri üzerine odaklanarak uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

Ormanlardan Yararlanan Kentsel Kökenli Toplumun Eğitimi

Orman kenarındaki kentsel kökenli yerleşimciler, ormanların çeşitli hizmetlerinden (rekreasyonel, vb.) yararlanan diğer toplumsal gruplar, orman yangınlarının yoğunlukla gerçekleştiği güney bölgelerimiz dikkate alındığında bu bölgelerdeki turizm hizmetlerini sunan ve bu hizmetlerden yararlanan kitlenin de özellikle davranış biçimlerinin değiştirilmesine yönelik eğitim ve bilinçlendirme program ve propagandaları yoluyla etkilenmeleri sağlanmalıdır.

Orman Yangınlarında Sivil Toplum Örgütlerinin Eğitimi

Ülkemizde orman ve doğaya yönelik çeşitli çıkar kaynaklı yararlanmalar arttıkça (maden ve taş ocakları, HES, RES, vb. gibi) toplumsal tepkilerde yoğunlaşmaktadır. Bu yararlanmaların oluştuğu, oluşacağı alanlardaki toplumsal kitle olası etkilenme biçimlerine göre farklı tepkiler göstermektedir. Bu tepkilerden doğaya duyarlı kitlenin de etkileşimiyle söz konusu kentsel temelli toplum grubu genişlemiştir.

İşte bu örgütlü grubun doğa konusunda ve özellikle de orman yangınlarının belirtilen üç boyutu için de (önleme, söndürme, restorasyon) ayrı ayrı irdelenerek eğitimlerinin oluşturulması oldukça önemlidir.

Bu eğitimler;

1. Orman yangınlarının önlemesi,
2. Orman yangınlarının söndürülmesinde doğru ve etki yangın yönetim uygulamalarının neler olduğu,
3. Orman yangınları sonrası doğaya en uygun restorasyonun nasıl olması gerektiği gibi konular kapsamında oluşturulmalıdır.

Bu bağlamda savunuculuk yapan sivil toplum örgütlerince;

1. Toplumun geniş bir boyutunun eğitim ve bilinçlendirilmesinin sağlanması,
2. Doğaya karşı yapılan olumsuz uygulamaların ve özellikle de orman yangınlarıyla ilgi olarak da üç boyutta gerçekleştirilen uygulamaların gözlem ve otokontrolünün gerçekleştirilmesi, açısından yararlanılmalıdır. Belirtilen yönde bir yararlanmanın sağlanabilmesi için gerekli mekanizmalar oluşturulmalıdır.

Yazılı ve Görsel Basın Organlarının Orman Yangınları Konusunda Eğitimi

Kısaca "Medya" diye de tanımlanan ulusal ve bölgesel yazılı ve görsel basın ile sanal ortam yönlendiricilerinin orman yangınları konusunda eğitimleri tüm toplumun doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmasında rolü oldukça büyüktür. Doğaya yönelik tüm bu olumsuzlukların birçoğu ülke kamuoyu tarafından yeterince bilinmemekte veya farkına varılamamaktadır. Orman yangınları ile ilgili farklı algılar oluşturulmasında medyadan yararlandığı görülmektedir.

Orman Yangın Gönüllülerinin Eğitimi

Orman yangınlarıyla ilgili olarak 6831 sayılı yasada yapılan değişiklik ile yeni bir ilgi grubu olarak "Orman Gönüllüleri" oluşturulmuştur. Yasanın ilk hali orman köylüsünün "Orman Yangın Mükellefi" olarak tanımlar.

Orman yangınları toplum ilişkisi veya sosyal boyut incelendiğinde gündeme gelen konulardan birisi de orman köylüsünün yangınlarla mücadelede mükellef olarak yer almasıdır. Çünkü orman köylüsünün orman alanlarına sahip çıkma göstergesi olarak da nitelendirilebilen bu anlayış süreç içerisinde yasal düzenlemelerle değiştirilmiştir. Yapılan yasal değişiklik; 6831 sayılı yasada madde 69 olarak yer almıştır (Anonim, 1956).

Yasadaki madde, "Madde 69 - Orman yangınlarında yangına civar köy ve kasabaların 18 yaşını bitirip 50 yaşını doldurmamış bütün erkek nüfusu beraberlerinde mevcut balta, kürek, kazma, testere gibi yangın söndürmeye yarayacak aletleriyle yangın yerine gitmeye ve yangını söndürmeye mecburdurlar." yapılan değişiklikle; "orman idaresi orman yangınlarını önlemek ve söndürmek amacıyla her türlü hizmeti yapar ve yaptırır" yaklaşımının yanı sıra "orman yangınlarıyla mücadelede gönüllülerden faydalanma" anlayışını oluşturmuştur.

OGM; 11.09.2019 tarih ve 30885 Sayılı Resmî Gazetede yayınlanan "Orman Yangınlarıyla Mücadelede Görev Yapan Gönüllüler Hakkında Yönetmelik" ile orman gönüllüleri ve bunlara verilecek eğitimi de kapsayan yönetmelik oluşturulmuştur (Anonim, 2019).

Yönetmelikte madde 6 gönüllülerin eğitim, denetim ve çalışma usullerini, madde 7 ile gönüllülerin görevleri ve madde 8 ile de gönüllülerin hakları belirtilmektedir.

Kamu Kurum ve Kuruluş Çalışanları İçin Orman Yangın Eğitimi

Orman yangınları çıktığı alanlar veya yayıldığı alanlar itibariyle toplumun çeşitli bölümlerini etkilemektedir. Bu bölümlerle ilgili olarak da çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının (Yerel Yönetimler, Kolluk Kuvvetleri-Jandarma, AFAT, DSİ, vb. gibi.) görev ve yetkileri söz konusu olabilmektedir. 06.12. 2012 tarih ve 28489 sayılı Resmî Gazete yayınlanarak yürürlüğe giren ve Büyükşehir Belediye yasası olarak bilinen yasa ülkemiz kırsal alanında bir anda çok çarpıcı dönüşümlerin oluşmasına neden olmuştur (Anonim, 2012). Birçok orman köyü mahalle kavramı içerisinde, belediyelerin hizmet alanı kapsamına katılmıştır. Bu alanlara yönelik çeşitli konularda müdahale yapılabilmesi için görev ve yetkilerin nasıl yaşama geçirileceği noktası bazı sorunlar ortaya koymuştur. Bunlardan birisi de oluşturulan bu büyükşehir belediyeleri sınırlarındaki orman mahallelerinin sahip olduğu alanlarda çıkacak yangınlardaki yetki konusudur. Görev ve yetkilere yönelik tartışmalar bir yana bırakılırsa, bu açık alanlarda yangınla mücadele de etkin ve yetkinliğin nasıl sağlanacağı konusu önemlidir. Bu nedenle de başta orman yangınları önleme ve sonra mücadele konusu olan söndürme iş işlemlerinde büyükşehir belediyeleri ile eşgüdüm içerisinde çalışmaların yürütülmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.